

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (Κεφάλαια 7-9)

VII

Ἐναντία γε μὴν καὶ τάδε τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι κατέστησεν ὁ Λυκούργος ἐν τῇ Σπάρτῃ νόμιμα. ἐν μὲν γὰρ δήπου ταῖς ἄλλαις πόλεσι πάντες χρηματίζονται ὅσον δύνανται· ὁ μὲν γὰρ γεωργεῖ, ὁ δὲ ναυκληρεῖ, ὁ δ' ἐμπορεῖται, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τεχνῶν τρέφονται· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ ὁ Λυκούργος τοῖς [μὲν] ἐλευθέροις τῶν μὲν ἀμφὶ χρηματισμὸν ἀπέειπε μηδενὸς ἄπτεσθαι, ὅσα δὲ ἐλευθερίαν ταῖς πόλεσι παρασκευάζει, ταῦτα ἔταξε μόνα ἔργα αὐτῶν νομίζειν. καὶ γὰρ δὴ τί πλοῦτος ἐκεῖ γε σπουδαστέος, ἔνθα ἴσα μὲν φέρειν εἰς τὰ ἐπιτήδεια, ὁμοίως δὲ διαιτᾶσθαι τάξας ἐποίησε μὴ ἡδυπαθείας ἔνεκα χρημάτων ὀρέγεσθαι; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἱματίων γε ἔνεκα χρηματιστέον· οὐ γὰρ ἐσθήτος πολυτελεία ἀλλὰ σώματος εὐεξία κοσμοῦνται. οὐδὲ μὴν τοῦ γε εἰς τοὺς συσκήνους ἔνεκα ἔχειν δαπανᾶν χρήματα ἀθροιστέον, ἐπεὶ τὸ τῷ σώματι πονοῦντα ὠφελεῖν τοὺς συνόντας εὐδοξότερον ἐποίησεν ἢ τὸ δαπανῶντα, ἐπιδείξας τὸ μὲν ψυχῆς, τὸ δὲ πλούτου ἔργον. τό γε μὴν ἐξ ἀδίκων χρηματίζεσθαι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις διεκώλυσε. πρῶτον μὲν γὰρ νόμισμα τοιοῦτον κατεστήσατο, ὃ δεκάμνων μόνον ἂν εἰς οἰκίαν εἰσελθὼν οὔποτε δεσπότης οὐδὲ οἰκέτας λάθοι· καὶ γὰρ χώρας μεγάλης καὶ ἀμάξης ἀγωγῆς δέοιτ' ἄν. χρυσίον γε μὴν καὶ ἀργύριον ἐρευνᾶται, καὶ ἂν τί που φανῇ, ὃ ἔχων ζημιοῦται. τί οὖν ἂν ἐκεῖ χρηματισμὸς σπουδάζοιτο, ἔνθα ἡ κτήσις πλείους λύπας ἢ ἡ χρήσις εὐφροσύνας παρέχει;

Ο Λυκούργος κατοχύρωσε δια νόμου και τα εξής, τα οποία είναι αντίθετα στους υπόλοιπους Έλληνες. Διότι όπως είναι γνωστό στις υπόλοιπες πόλεις όλοι οι άνθρωποι αποβλέπουν στο κέρδος όσο γίνεται περισσότερο, δηλ. άλλος ασχολείται με την γεωργία, άλλος με την ναυτιλία, άλλος με το εμπόριο, κι άλλοι συντηρούνται από την βιοτεχνία. Όμως στην Σπάρτη ο Λυκούργος προκειμένου για τους ελεύθερους πολίτες απαγόρευσε ώστε να μην ασχολούνται με τίποτε από εκείνα που αποσκοπούν στο κέρδος, ενώ όσες δραστηριότητες προετοιμάζουν την πόλη, ώστε να είναι ελεύθερη, όρισε αυτές μόνο τις ασχολίες να θεωρούν ότι είναι της αρμοδιότητάς τους. Και πράγματι για ποιόν λόγο πρέπει να επιδιώκεται ο πλούτος εκεί, όπου ο Λυκούργος με το ορίζει οι πολίτες να συνεισφέρουν το ίδιο στις δημόσιες δαπάνες, και να ζουν με τον ίδιο τρόπο, έβαλε τις προϋποθέσεις ώστε να μην ενδιαφέρονται να αποκτήσουν χρήματα προκειμένου να εξασφαλίσουν μια άνετη ζωή; Επίσης ούτε και για την απόκτηση ρουχισμού δεν χρειάζεται κάποιος να επιδιώκει το χρήμα, διότι οι Σπαρτιάτες δεν στολίζονται με την πολυτέλεια των ενδυμάτων τους, αλλά με την καλή σωματική τους κατάσταση. Ούτε πάλι χρειάζεται να συγκεντρώνουν χρήματα προκειμένου να έχουν να ξοδεύουν στις ιδιωτικές τους συγκεντρώσεις, διότι ο Λυκούργος έκανε ώστε το να ωφελεί κάποιος τους γύρω του με το να υποβάλλεται ο ίδιος σε σωματικό πόνο, να είναι πιο τιμητικό, παρά το να ξοδεύει χρήματα, διότι απέδειξε πως το μεν ένα προέρχεται από την ψυχή, ενώ το άλλο από τον πλουτισμό. Και κοντά σ' αυτά έβαλε εμπόδια στο να ασχολούνται οι συμπολίτες του με δουλειές που δεν τις επιτρέπουν οι νόμοι. Αρχικά έφτιαξε ένα τέτοιο νόμισμα, το οποίο έστω και στην αξία των δέκα μνων αν έμπαινε σ' ένα σπίτι, δεν θα μπορούσε να διαφύγει της προσοχής ούτε του κυρίου ούτε του δούλου, διότι αυτό θα χρειαζόταν πολύ χώρο και μεταφορά από άμαξα. Η κατοχή χρυσού και αργύρου είναι αντικείμενο ερευνής, κι αν κάποιον ανακαλυφθεί, ο κάτοχος τιμωρείται. Γι ποιόν λοιπόν λόγο θα μπορούσε να επιδιωχθεί ο πλουτισμός εκεί, όπου η κατοχή του δημιουργεί περισσότερους κινδύνους, από όσες απολαύσεις παρέχει η χρήση του;

τοῖς [μέν] ἐλευθέροις: το [μέν] διαγράφεται ως μεταγενέστερη προσθήκη, διότι (i) ακολουθεί αμέσως μετά και δεύτερο μέν· (ii) δεν υπάρχει στην συνέχεια κανένα δέ, που να αντιδιαστέλλει τους ἐλευθέρους με το ακριβώς αντίθετό τους, που είναι οι δοῦλοι. **ἀπέῖπε μηδενὸς ἄπτεσθαι:** Το χρήμα είναι συνδεδεμένο με την εργασία ως αμοιβή, και δεδομένου ότι οι Σπαρτιάτες δεν είχαν εργασιακή απασχόληση για βιοποριστικούς λόγους, αφού η σταθερή τους απασχόληση ήταν μέσα στα στρατόπεδα, εύκολα συνάγεται το συμπέρασμα ότι στην Σπάρτη λογικά δεν υπήρχε κυκλοφορία νομίσματος. Βέβαια κάποιοι εργαζόμενοι σε μη στρατιωτικά καθήκοντα υπήρχαν· τέτοια επαγγέλματα ήταν του μάντεως, του γιατρού, του αυλητή, αλλά ως ακολούθων του βασιλιά, έτσι τουλάχιστον λίγο πιο κάτω παραδίδει ο ίδιος ο Ξενοφών (13,7), και φυσικά οι ασχολίες αυτές δεν γίνονταν ἐπ' αμοιβῇ, αλλά τιμητικά ως γέρας, όπως δίνονταν κληρονομικά οι τίτλοι του επισήμου κήρυκος προς τιμήν του Ταλθυβίου (Ηρόδ. 7,134,1). Ἐτσι ακριβώς πολλές ασχολίες δίνονταν τιμητικά σε απογόνους μιας οικογένειας, για να τιμήσει η πολιτεία ένα δικό τους πρόγονο (Ηρόδ. 6,60). **φέρειν, διαιτᾶσθαι:**

από τα τάξας ως αντικείμεν. ἴσα φέρειν: ἴσας εἰσφορὰς φέρειν· **ὁμοίως:** με το διαιτᾶσθαι. **τάξας ἐποίησεν:** τροπική μετοχή. **οὐδὲ μὴν...ἄθροιστέον:** η σειρά των λέξεων: οὐδὲ μὴν ἄθροιστέον <ἐστί>

χρήματα ἔνεκα τοῦ ἔχειν δαπανᾶν γε εἰς τοὺς συσκήνους = και οὐτε πάλι χρειάζεται να συγκεντρώνουν χρήματα προκειμένου να μπορούν να τα ξοδεύουν στα κοινά μεταξύ τους συμπόσια. **ἐπεὶ... δαπανῶντα:** η

σειρά των λέξεων: ἐπεὶ ἐποίησεν τὸ ὠφελεῖν <τινὰ> τοὺς συνόντας πονοῦντα τῷ σώματι εὐδοξότερον ἢ τὸ <ὠφελεῖν τινὰ τοὺς συνόντας> δαπανῶντα= διότι νομοθέτησε ὥστε το να ωφελεῖ κάποιος τους συντρόφους του με το να καταβάλει σωματικό κόπο, αυτό να είναι πιο τιμητικό, παρά το να ωφελεῖ κάποιος τους συντρόφους του ξοδεύοντας χρήματα. **πονοῦντα, δαπανῶντα:** τροπικές μετοχές. **ψυχῆς, πλούτου ἔργον:** οι γενικές υποκειμενικές. **νόμισμα τοιοῦτον κατεστήσατο:** η αναφορά του Ξ. είναι για τους

περίφημους και γνωστούς μας ὀβελούς, δηλ. μεγάλες σιδερένιες βέργες, οι οποίες αντικαθιστούσαν στην Σπάρτη τα χρυσά ή αργυρά νομίσματα, προκειμένου ὄντας δύσχρηστα να μην χρησιμοποιούνται από τους πολίτες, κι έτσι η φυλαργίας και η πολυτέλεια να μην τους χαρακτηρίζουν. Ο Πλούταρχος στον βίο του Λυσάνδρου (17,2) αναφέρεται σ' αυτούς τους ὀβελούς, και δίνει κάποιες πληροφορίες για την κατασκευή τους λέγοντας ότι μετά την πυράκτωσή τους για την απόδοση του σχήματός τους τα βάπτιζαν σε ξύδι, προκειμένου να μην επιτρέψουν στο μέλλον μια οποιαδήποτε επεξεργασία τους, ή κάποιον καλλωπισμό τους. **ὁ δεκάμνων μόνον:** ὁ <νόμισμα> δεκάμνων μόνον <ὄν> = το οποίο νόμισμα ἀκόμη κι αν ἦταν αξίας δέκα μνων· η

αξία των δέκα μνων ἦταν ἀσήμαντη. Αυτό που θέλει να πει είναι πως ἀκόμη και τα πλέον ευτελοῦς αξίας νομίσματα στην Σπάρτη κατελάμβαναν πολύ χώρο και ζύγιζαν υπερβολικά, για να είναι φυσικά δύσχρηστα.

ἂν...οὔποτε...λάθοι: 'δεν θα μπορούσε ποτέ μέσα σ' ένα σπίτι να περάσει ἀπαρατήρητο', λόγω του ὄγκου και του βάρους τους. **χώρας μεγάλης:** 'θα ἔπρεπε να καταλάβει μεγάλο χώρο'. **ἀμάξης ἀγωγῆς:**

ἀμάξης = γενική υποκειμενική στο ἀγωγῆς· Δέομαι ἀγωγῆς ἀμάξης = χρειάζομαι μια ἀμάξα να με μεταφέρει.

χρυσίον και ἄργυρον ἐρευνᾶται: Η μαρτυρία του Ξ. δείχνει ότι η κατοχή χρήματος από ιδιώτες ἦταν ένα ποινικό ἀδίκημα στην Σπάρτη, το οποίο τιμωρεῖτο αυστηρά. Δεν ἔχουμε λόγους να ἀρνηθούμε την μαρτυρία αυτήν του, ἀλλά το ἐρώτημα είναι πότε νομοθετήθηκε κάτι τέτοιο; Σύμφωνα με ὅ,τι λέει ο Ξ. αὐτός ο νόμος ἐγινε στην ἐποχή του Λυκούργου. Ὅμως μια μαρτυρία του Πλουτάρχου στον 'βίο Λυσάνδρου' τοποθετεῖ τον νόμο αὐτόν μετά το 404 π.Χ. Διηγείται μία ἱστορία, που ἀφορούσε τον Λύσανδρο και τον γνωστό Σπαρτιάτη στρατηγὸ Γύλιππο, και λέει ἐν ὀλίγοις τα εξῆς (16.1): «Μετά την παράδοση της Αθήνας στον Λύσανδρο», δηλ. το 404, «αὐτὸς ἐφυγε για την Θράκη. Ὅσα χρήματα του εἶχαν ἀπομείνει, μαζί με προσφορές που του ἔδωσαν τοπικοί ἄρχοντες, τα ἔστειλε στην Σπάρτη με τον Γύλιππο. Ὅμως ἐκεῖνος υπεξαίρεσε ἕνα ποσὸν ἀπὸ τα χρήματα αὐτά και τα τιμαλφῆ, τα οποία φτάνοντας στην Σπάρτη τα ἐκρυψε στο σπίτι του. Ὅμως ο Λύσανδρος εἶχε στείλει και ἀναλυτικὸ κατάλογο των χρημάτων και των τιμαλφῶν που ἔστειλε με τον Γύλιππο, κι ὅταν ο τελευταῖος παρέδωσε το πολύτιμο φορτίο στους Εφόρους, ἐκεῖνοι διαβάζοντας τον κατάλογο, ἀντελήφθησαν την υπεξαίρεση. Ὅταν τα υπεξαιρεθέντα χρήματα και τιμαλφῆ βρέθηκαν στο σπίτι του Γυλίππου, ἐκεῖνος ἀναγκάστηκε να

φύγει από την Σπάρτη. Τότε πολλοί επιφανείς Σπαρτιάτες εισηγήθηκαν στους Εφόρους να απαγορευθεί η κυκλοφορία νομίσματος στην Σπάρτη, για να διασφαλισθεί η διαφαινόμενη διαφθορά των Σπαρτιατών από το χρήμα. Ανάμεσα στους εισηγητές αυτής της προτάσεως ήταν σύμφωνα με τον Θεόπομπο ο Σκιραφίδας, και σύμφωνα με τον Έφορο ο Φλογίδας. Τελικώς βρέθηκε μια συμβιβαστική λύση, δηλ. να κυκλοφορεί μεν νόμισμα στην Σπάρτη, αλλά αυτό να βρίσκεται υπό κρατικό έλεγχο, κι αν κάποιος ιδιώτης συλληφθεί να έχει υπό την κατοχή του ποσότητα χρήματος, να τιμωρείται». Άρα η απαγόρευση της νομισματικής κυκλοφορίας έγινε όχι την εποχή του Λυκούργου (που είναι και απροσδιόριστη), αλλά αμέσως μετά το 404 π.Χ. Ίσως για πολλά χρόνια πριν το έτος αυτό να μην υπήρχε ανάγκη να εισαχθεί ένας τέτοιος νόμος, διότι οι Σπαρτιάτες δεν επιζητούσαν το χρήμα για λόγους που δεν γνωρίζουμε. Δηλ. το έτος 479 π.Χ. μετά την νικηφόρα για τους Έλληνες μάχη των Πλαταιών, η ποσότητα χρυσού και αργύρου που έπεσε στα χέρια των νικητών μετά την διανομή σε μερίδια έφτασε και στην Σπάρτη, χωρίς όμως να έχει καταγραφεί κανένα επεισόδιο διαφθοράς των πολιτών από το χρήμα (Ηρόδ. 9,81). Το πρόβλημα της νομισματικής κυκλοφορίας στην Σπάρτη γίνεται ακόμη πιο προβληματικό, όταν ο Ξ. λίγες ενότητες πιο κάτω ομολογεί ότι ο απαγορευτικός εκείνος νόμος δεν τηρείται πλέον. (Ξεν. Λακεδ. Πολιτεία 14,3 νῦν δ' ἔστιν οὐς καὶ αἶα καλλωπιζομένους ἐπὶ τῷ κεκτησθαι).

VIII, 1-3

Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν ἐν Σπάρτῃ μάλιστα πείθονται ταῖς ἀρχαῖς τε καὶ τοῖς νόμοις, ἴσμεν ἅπαντες. ἐγὼ μέντοι οὐδ' ἐγχειρήσαι οἶμαι πρότερον τὸν Λυκούργον ταύτην τὴν εὐταξίαν καθιστάναι πρὶν ὁμογνώμονας ἐποιήσατο τοὺς κρατίστους τῶν ἐν τῇ πόλει. τεκμαίρομαι δὲ ταῦτα, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οἱ δυνατώτεροι οὐδὲ βούλονται δοκεῖν τὰς ἀρχὰς φοβεῖσθαι, ἀλλὰ νομίζουνσι τοῦτο ἀνελεύθερον εἶναι· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ οἱ κράτιστοι καὶ ὑπέρχονται μάλιστα τὰς ἀρχὰς καὶ τῷ ταπεινοῖ εἶναι μεγάλυνονται καὶ τῷ ὅταν καλῶνται τρέχοντες ἀλλὰ μὴ βαδίζοντες ὑπακούειν, νομίζοντες, ἦν αὐτοὶ κατάρχωσι τοῦ σφόδρα πείθεσθαι, ἔψεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους· ὅπερ καὶ γεγένηται. εἰκὸς δὲ καὶ τὴν τῆς ἐφορείας δύναμιν τοὺς αὐτοὺς τούτους συγκατασκευάσαι, ἐπεὶ περ ἔγνωσαν τὸ πείθεσθαι μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν στρατιᾷ καὶ ἐν οἴκῳ· ὅσῳ γὰρ μείζω δύναμιν ἔχει ἡ ἀρχή, τοσούτῳ μᾶλλον ἂν ἡγήσαντο αὐτὴν καὶ καταπλήξειν τοὺς πολίτας [τοῦ ὑπακούειν].

Όμως όλοι γνωρίζουμε ότι στην Σπάρτη εκδηλώνουν μια μεγάλη υπακοή και στους νόμους και σ' αυτούς που ασκούν την εξουσία. Εγώ όμως είμαι της γνώμης ότι ο Λυκούργος δεν θα σκέφτηκε καν να επιχειρήσει μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση προηγουμένως, πριν την στιγμή που κατόρθωσε να συμφωνήσουν οι προύχοντες τους Σπαρτιατικού κράτους. Και αυτά εδώ επικαλούμαι ως αποδείξεις, δηλ. το γεγονός ότι προκειμένου για τις άλλες πόλεις οι ισχυροί δεν επιθυμούν με κανένα τρόπο να δίνουν την εντύπωση ότι φοβούνται τους άρχοντες, αλλά νομίζουν ότι το να φοβάται κανείς τους άρχοντες είναι γνώρισμα ελλείψεως ελευθερίας. Αντιθέτως στην Σπάρτη οι ευγενείς και δέχονται στον ύψιστο βαθμό την εξουσία των αρχόντων, και θεωρούν τιμή τους το γεγονός ότι δεν υψώνουν το ανάστημά τους, όπως και το γεγονός ότι όταν τους καλούν, αποδέχονται την πρόσκληση τρέχοντας, κι όχι βαδίζοντας, διότι πιστεύουν ότι αν αυτοί δώσουν το παράδειγμα της απολύτου υποταγής, θα ακολουθήσουν κι οι άλλοι, κάτι το οποίο έχει συμβεί. Και είναι φυσικό την εξουσία στον θεσμό των εφόρων να την απέδωσαν οι ίδιοι οι άρχοντες σε συνεργασία με τον Λυκούργο, διότι αντελήφθησαν ότι η υπακοή στους νόμους είναι το μεγαλύτερο αγαθό και μέσα στην πόλη και στο στράτευμα και μέσα στα σπίτια. Διότι όσο μεγαλύτερη εξουσία έχει ο θεσμός αυτός, τόσο περισσότεροι πίστεψαν ότι θα μπορούσαν να επιβληθούν στους πολίτες ψυχολογικά.

πρὶν ἐποιήσατο: 'παρά αφού έκανε όλους τους ισχυρούς στην Σπάρτη να έχουν την ίδια άποψη'. Χρονική πρόταση για το υστερόχρονο. **τῶν ἐν τῇ πόλει:** γενική διαιρετική. **ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις...:** ειδική

πρόταση ως επεξήση στο ταῦτα. **ἀνελεύθερον**: 'γνώρισμα των δούλων'. **ὑπέρχονται τὰς ἀρχάς**: 'θέτουν τους εαυτούς τους κάτω από την εξουσία'. **τῷ εἶναι ταπεινοί**: 'με το να συμπεριφέρονται χωρίς εγωισμό', έναρθρο απαρέμφατο ως δοτική οργανική του μέσου. Το κατηγορούμενο ταπεινοί σε ονομαστική πτώση, διότι πρέπει να συμφωνήσει με το υποκείμενο του μεγαλύνονται. **τῷ ὑπακούειν**: ό.π. **τρέχοντες, μὴ βαδίζοντες**: συνημμένες τροπικές μετοχές από το υποκείμενο του ὑπακούειν, που κι εδώ εννοείται σε ονομαστική πτώση, οἱ κράτιστοι. **νομίζοντες**: ατιολογική μτχ. συνημμένη από το υποκείμενο του μεγαλύνονται. **ἦν αὐτοὶ κατάρχωσι**: πλάγια υποθετική πρόταση με εξάρτηση από το νομίζοντες, και με απόδοση το απαρέμφατο ἔψεσθαι, που δηλώνει το προσδοκώμενο. Στον Ε.Λ.: ἦν κατάρχωσι, ἔψονται και οἱ ἄλλοι. **τὴν τῆς ἐφορείας δύναμιν**: οἱ Ἐφοροι ἦσαν πέντε κοινοὶ πολίτες, που εκλέγονταν για ένα έτος χωρίς να διαθέτουν ιδιαίτερα προσόντα (Αριστ. Πολ. 1270b 28-31). Ο μεγαλύτερος στην ηλικία Ἐφορος έδινε το όνομά τους στο έτος της εκλογής τους. Συγκέντρωναν την εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική εξουσία, και σε συνδυασμό με την έλλειψη γραπτής νομοθεσίας η δικαστική τους επιρροή ήταν ιδιαίτερως σημαντική. Συγκαλούσαν την Γερουσία και την Απέλλα, και δύο εξ αυτών πάντοτε ακολουθούσαν τον βασιλιά στην όποια ενδεχομένως εκστρατεία θα έκανε εκτός Σπάρτης. **ἡ ἀρχή**: τῶν ἐφόρων. **ἂν καταπλήξειν**: 'ὅτι εἶναι δυνατόν να επιβληθούν στους πολίτες', ειδικό δυνητικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ἡγήσαντο.

VIII, 4-5

ἔφοροι οὖν ἱκανοὶ μὲν εἰσι ζημιοῦν ὃν ἂν βούλωνται, κύριοι δ' ἐκπράττειν παραχρήμα, κύριοι δὲ καὶ ἄρχοντας μεταξὺ [καὶ] καταπαῦσαι καὶ εἶρξαι γε καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστήσαι. τοσαύτην δὲ ἔχοντες δύναμιν οὐχ ὥσπερ αἱ ἄλλαι πόλεις ἐῷσι τοὺς αἰρεθέντας ἀεὶ ἄρχειν τὸ ἔτος ὅπως ἂν βούλωνται, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τύραννοι καὶ οἱ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἐπιστάται, ἦν τινα αἰσθάνωνται παρανομοῦντά τι, εὐθὺς παραχρήμα κολάζουσι. πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ὄντων μηχανημάτων καλῶν τῷ Λυκούργῳ εἰς τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις ἐθέλειν τοὺς πολίτας, ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους πρὶν ἐλθὼν σὺν τοῖς κρατίστοις εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο τὸν θεὸν εἰ λῶν καὶ ἄμεινον εἶη τῇ Σπάρτῃ πειθομένη οἷς αὐτὸς ἔθηκε νόμοις. ἐπεὶ δὲ ἀνείλε τῷ παντὶ ἄμεινον εἶναι, τότε ἀπέδωκεν, οὐ μόνον ἄνομον ἀλλὰ καὶ ἀνόσιον θεῖς τὸ πυθοχρήστοις νόμοις μὴ πείθεσθαι.

Οἱ ἔφοροι λοιπὸν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλουν πρόστιμο σὲ ὅποιον θέλουν, καὶ ἐπίσης ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὸ εἰσπράττουν ἀμέσως, ὅπως ἔχουν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ παύουν ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοὺς ἀρχόντες καὶ νὰ τοὺς φυλακίζουν καὶ ἐπίσης νὰ τοὺς οδηγοῦν σὲ δίκη ὅπου κρίνεται ἡ ζωὴ τοὺς. Ἐχοντας λοιπὸν τόσο μεγάλη δύναμη δὲν ἀφήνουν, ὅπως οἱ υπόλοιπες πόλεις, τοὺς ἐκλεγμένους ἀρχόντες νὰ ἐξουσιάζουν καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ ἐτους με τὸν τρόπο πὺ ἐκεῖνοι θέλουν, ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς οἱ τύραννοι καὶ οἱ ἐπόπτες στοὺς γυμναστικούς ἀγῶνες ἀν διαπιστώσουν ὅτι κάποιος παραβιάζει τοὺς κανόνες, ἀμέσως τοὺς τιμωροῦν. Παρά τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ καλοὶ τρόποι ἀπὸ τὸν Λυκούργο, προκειμένου νὰ θέλουν οἱ πολῖτες νὰ ὑπακούουν στοὺς νόμους, αὐτὸς ἐδῶ ὁ νόμος μου φαίνεται ὅτι συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στοὺς καλύτερους, πὺς δηλ. τοὺς νόμους αὐτοὺς δὲν τοὺς παρέδωσε στοὺς πολῖτες παρὰ ἀφοῦ πήγε στοὺς Δελφοὺς συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς πλέον ἐπιφανεῖς πολῖτες ρώτησε τὸν Απόλλωνα ἀν θὰ ἦταν καλύτερο καὶ πῶ συμφέρον γιὰ τὴν Σπάρτη νὰ ὑπακούει στοὺς νόμους πὺ ὁ ἴδιος θέσπισε. Καὶ ὅταν πήρε τὴν ἀπάντηση ὅτι σὲ κάθε περίπτωση εἶναι τὸ ἀριστον, τότε τοὺς παρέδωσε στοὺς πολῖτες με τὸ νὰ θεσμοθετήσῃ ὅτι εἶναι ὄχι μόνον παράνομο, ἀλλὰ καὶ ἀνίερο τὸ νὰ μὴν ὑπακούουν σὲ νόμους πὺ εἶχαν τὴν ἐγκριση τοῦ θεοῦ.

ζημιούν, εκπράττειν, καταπαῦσαι, εἶρξαι, καταστήσαι: απαρέμφατα της αναφοράς. **περὶ ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστήσαι:** οι ἑφόροι είχαν το δικαίωμα να καταδικάσουν κάποιον σε θάνατο. Είναι όμως αμφίβολο αν μπορούσαν να επιβάλουν την θανατική ποινή σε Σπαρτιάτη πολίτη. Σύμφωνα με τον Ισοκράτη (12.181) το δικαίωμα αυτό το είχαν μόνο προκειμένου για τους *περιοίκους*, κι όχι για τους Σπαρτιάτες πολίτες, κάτι που όπως φαίνεται από την αφήγηση του Ξενοφώνα (Ελλ. 3,3,11) συνέβη στην δίκη του Κινάδωνα. Ο Πλούταρχος (Λύσαν. 19,7) αναφέρεται στην σύλληψη και θανατική καταδίκη από τους Εφόρους κάποιου Θώρακα με την κατηγορία ότι κατείχε ιδιωτικά ασημί, χωρίς όμως να διαφαίνεται με σιγουριά αν εκείνος ήταν απλώς κάτοικος της Σπάρτης, ή και Σπαρτιάτης πολίτης με πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Οι Έφοροι αποφάσιζαν για το αποτέλεσμα μιας δίκης σύμφωνα με την δική τους κρίση, και η απουσία γραπτής νομοθεσίας έδινε στο αξιωμα τους επιπρόσθετη εξουσία, κάτι που επικρίνει ο Αριστοτέλης (Πολ. 1270b 28-31). Οι Έφοροι δίκάζαν όχι ως σώμα, αλλά ατομικά ο καθένας (Αριστ. Πολ. 1275b 9-10) προκειμένου για υποθέσεις αστικού χαρακτήρα, ενώ για αδικήματα που αφορούσαν το συμφέρον της πολιτείας δίκάζαν ως σώμα, κάτι που διαφαίνεται από την δίκη της συνωμοσία τους Κινάδωνα (Ξεν. Ελλ. 3,3,4-11). **ἔχοντες:** *‘επειδὴ είχαν τόσο μεγάλη δύναμη’.* **ὅπως ἂν βούλωνται:** πρόκειται για υπερβολές του Ξ., διότι για παράδειγμα στην Αθήνα οι εκλεγμένοι ἄρχοντες δεν ασκούσαν εξουσία *ὅπως τυχόν ήθελαν* καθ’ ὅλη την διάρκεια της θητείας τους, αφού η βουλή ήλεγχε τους ἄρχοντες, και κυρίως εκείνους που διαχειρίζονταν δημόσιο χρήμα (Αριστ. Αθ.Πολ. 45). **εἰς τὸ ἐθέλιν τοὺς πολίτας πείθεσθαι τοῖς νόμοις:** *‘σχετικά με το να θέλουν οι πολίτες να υπακούουν στους νόμους’.* **ἐλθὼν ἐπήρετο:** η μετοχή δεν είναι χρονική, αλλά περιγράφει τις συνθήκες που απλώς προηγήθηκαν· όχι *‘αφού πήγε, ρώτησε’*, αλλά *‘πήγε και ρώτησε’*. Πρόκειται για την αναφερόμενη χρησιμοδότηση της Πειθίας μετά από αίτημα του Λυκούργου, την οποίαν ο Πλούταρχος παραδίδει ως *‘ρήτρα του Λυκούργου’* (ήν ρήτραν καλοῦσιν, Πλούτ.Λυκ.6,1). Ούτε ο χρόνος του αιτήματος αυτού, ούτε και το ίδιο ως γεγονός είναι ιστορικά διαπιστωμένα και βεβαιωμένα. Το ότι αναφέρονται από τους Τυρταίο και Πλούταρχο δεν αρκεί. Για περισσότερα στο θέμα αυτό (H.W. Parke, *Greek Oracles*, 1976, *Μετάφ. Α. Βόσκου, Εκδ. Καρδαμίτσα*, 1979, σελ. 72/3). **πειθομένη:** δίπλα στις απρόσωπες πρέπει, προσήκει, δοκεῖ, λυσιτελεῖ, συμφέρει, βλάπτει, καλόν – φίλον - ἀγαθόν ἐστί, υπάρχει συνήθως μετοχή συνημμένη από την δοτική προσωπική, η οποία αντικαθιστᾷ τελικό απαρέμφατο, και μεταφράζεται με το *‘να + ρήμα’*, ή *‘που + ρήμα’*: *Θουκ. 1,118 ‘ἐπηρώτων τὸν θεόν, εἰ πολεμοῦσιν ἄμεινον ἔσται = ρωτούσαν τον Απόλλωνα αν θα ήταν καλύτερο γι’αυτούς να πολεμήσουν’, Σοφ. Ο.Τ. 316 ‘φρονεῖν ὡς δεινὸν ἔνθα μὴ τέλη λύη φρονοῦντι <τινί> = πόσο φοβερό πράγμα είναι η σύνεση σε ζητήματα όπου δεν ωφελεί κάποιον να είναι συνετός’.* **οἷς αὐτὸς ἔθηκε νόμοις:** αναφορική πρόταση με ἔλξη του αναφορικού και με σύγχρονη μετάθεση στην αναφορική του ουσιαστικού που κανονικά ανήκει στην κύρια πρόταση: *‘εἰ ἄμεινον εἴη τῇ Σπαρτῇ πειθομένη τοῖς νόμοις οὗς αὐτὸς ἔθηκε’.* **ἀνεῖλε:** ἀναιρῶ = χρησιμοδοτώ. **τῷ παντί:** *‘για τον καθένα, για όλους’.*

IX

Ἄξιον δὲ τοῦ Λυκούργου καὶ τότε ἀγασθῆναι, τὸ κατεργάσασθαι ἐν τῇ πόλει αἰρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου· καὶ γὰρ δὴ ἐπισκοπῶν τις ἂν εὔροι μείους ἀποθνήσκοντας τούτων <ῆ> τῶν ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἀποχωρεῖν αἰρουμένων. ὥς τὰ ληθὲς εἰπεῖν καὶ ἔπεται τῇ ἀρετῇ <τὸ> σῶζεσθαι εἰς τὸν πλείω χρόνον μᾶλλον ἢ τῇ κακίᾳ· καὶ γὰρ ῥάων καὶ ἡδίων καὶ εὐπορωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ εὐκλεία μάλιστα ἔπεται τῇ ἀρετῇ· καὶ γὰρ συμμαχεῖν πῶς πάντες τοῖς ἀγαθοῖς βούλονται. ἢ μέντοι ὥστε ταῦτα γίνεσθαι ἐμηχανήσατο, καὶ τοῦτο καλὸν μὴ παραλιπεῖν. ἐκεῖνος τοίνυν σαφῶς παρεσκεύασε τοῖς μὲν ἀγαθοῖς εὐδαιμονίαν, τοῖς δὲ κακοῖς κακοδαιμονίαν. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ὅποτε τις κακὸς γένηται, ἐπὶ κλησιν μόνον ἔχει κακὸς εἶναι, ἀγοράζει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ

ὁ κακὸς τὰγαθῷ καὶ κάθηται καὶ γυμνάζεται, ἐὰν βούληται· ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι πᾶς μὲν ἂν τις αἰσχυνθεῖ τὸν κακὸν σύσκηνον παραλαβεῖν, πᾶς δ' ἂν ἐν παλαίσματι συγγυμναστήν. πολλάκις δ' ὁ τοιοῦτος καὶ διαιρουμένων τοὺς ἀντισφαιριοῦντας ἀχώριστος περι- γίγνεται, καὶ ἐν χοροῖς δ' εἰς τὰς ἐπονειδίστους χώρας ἀπελαύνεται, καὶ μὴν ἐν ὁδοῖς παραχωρητέον αὐτῷ καὶ ἐν θάκοις καὶ [ἐν] τοῖς νεωτέροις ὑπαναστατέον, καὶ τὰς μὲν προσηκούσας κόρας οἴκοι θρεπτέον, καὶ ταύταις τῆς ἀνανδρίας αἰτίαν ὑφεκτέον, γυναικὸς δὲ κενὴν ἐστίαν [οὐ] περιοπτέον καὶ ἅμα τοῦτου ζημίαν ἀποτειστέον, λιπαρὸν δὲ οὐ πλανητέον οὐδὲ μιμητέον τοὺς ἀνεγκλήτους, ἢ πληγὰς ὑπὸ τῶν ἀμεινόνων ληπτέον. ἐγὼ μὲν δὴ τοιαύτης τοῖς κακοῖς ἀτιμίας ἐπικειμένης οὐδὲν θαυμάζω τὸ προαιρεῖσθαι ἐκεῖ θάνατον ἀντὶ τοῦ οὕτως ἀτίμου τε καὶ ἐπονειδίστου βίου.

Αἰξίζει να αποτελέσει αντικείμενο θαυμασμού κι αυτή εδώ η πράξη του Λυκούργου, ότι δηλ. κατόρθωσε μέσα στην πολιτεία να προτιμάται περισσότερο ο ἐνδοξος θάνατος από την ζωή με ἀτίμωση. Και μάλιστα αν κάποιος εξετάσει καλά, θα διαπιστώσει ότι πεθαίνουν απ' αυτούς λιγότεροι, παρά από εκείνους οι οποίοι επιλέγουν να υποχωρήσουν επηρεασμένοι από τον φόβο. Και για να πούμε την αλήθεια, η σωτηρία στις πλείστες των περιπτώσεων είναι πιο πολύ φυσική συνέπεια της γενναιότητας, παρά της δειλίας. Και γι' αυτόν τον λόγο είναι και περισσότερο εύκολη, και πιο ευχάριστη, και παρέχει περισσότερα οφέλη, και είναι και πιο αποδοτική. Και είναι φανερό ότι η καλή φήμη ακολουθεί την αρετή. Διότι ὅλοι θέλουν να γίνουν με κάποιο τρόπο σύμμαχοι με τους γενναίους. Με ποιες λοιπὸν ἐπινοήσεις σκέφτηκε ὥστε να πραγματοποιηθούν αυτά, καλὸ εἶναι να μη το παραλείψουμε. Εκείνος λοιπὸν με σαφήνεια προετοίμασε προκειμένου για τους γενναίους ἄνδρες την ευδαιμονία, ενώ για τους δειλούς την δυστυχία. Διότι στις υπόλοιπες πόλεις, κάθε φορά που κάποιος αποδεικνύεται δειλός, μόνο την καταγγελία αντιμετωπίζει πῶς εἶναι δειλός, ενώ ο δειλός βρίσκεται στην αγορά στο ἴδιο μέρος με τον γενναῖο, και κάθεται και γυμνάζεται, αν το επιθυμεί. Αντιθέτως στην Σπάρτη ο καθένας εἶναι δυνατόν να καταντροπιαστεί να πάρει μαζί τους ὡς συνδαιτυμόνα ἕναν δειλό, κι ο καθένας θα ντρεπόταν να πάρει ὡς συναθλητὴ του ἕνα τέτοιο ἄνθρωπο σε κάποιο ἀγώνισμα. Και πολλές φορές ὅταν χωρίζονται οι ομάδες για πυγμαχία, δεν τον παίρνει αὐτὸν οὔτε η μία οὔτε η ἄλλη ομάδα, και ὅταν γίνονται δημόσιες μουσικές ἐκδηλώσεις τον διώχνουν στις περιοχές εκείνες που θεωροῦνται ἰδιαίτερος ντροπιαστικές, και ἐπίσης στους δημόσιους δρόμους πρέπει αὐτός να παραμερίζει, και ὅταν εἶναι καθισμένος πρέπει να σηκώνεται, ἀκόμη και μπροστὰ σε νεώτερους στην ηλικία, και πρέπει να μεγαλώνει τα κορίτσια της οἰκογενείας μέσα στο σπίτι, και πρέπει ἐπίσης να υποφέρουν αὐτές την αἰτία ὅτι θα μείνουν ἀνύπανδρες, και πρέπει να βλέπει το σπίτι του να εἶναι χωρίς σύζυγο, και ὅτι για τον λόγο αὐτὸν να πληρώνει και φόρο, και δεν πρέπει να περιφέρεται στολισμένος, οὔτε ἐπίσης να μιμείται εκείνους που δεν ἔχουν κακὸ παρελθόν, εἰδάλλως πρέπει να ξυλοκοπείται ἀπὸ τους καλύτερους του. Εγὼ λοιπὸν, ἐπειδὴ τέτοιου εἶδους στέρηση δικαιωμάτων περιμένει τους δειλούς, δεν ἀπορώ καθόλου για το γεγονός ὅτι ἐκεῖ προτιμῶν τον θάνατο, ἀντὶ για μια ζωή χωρίς δικαιώματα και ἰδιαίτερος ντροπιαστική.

τόδε: με το ἀγασθῆναι ὡς αντικείμενο. **τὸ κατεργάσασθαι:** ἑναρθρο ἀπαρέμφατο ἐπεξήγηση. **αἰρετότερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον:** ὅτι οι Σπαρτιάτες προτιμοῦσαν να πεθάνουν στην μάχη, παρά να υποχωρήσουν και να κατηγορηθοῦν για δειλία, εἶναι βέβαια ἕνα γεγονός. Ὅμως η ὑπαρξη αὐστηρῶν ποινῶν για την παραβίαση αὐτῆς τῆς αρχῆς δείχνει ὅτι αὐτὴ δεν τηροῦνταν πάντοτε, οὔτε και ἀπὸ ὅλους. Το 421 π.Χ. στην Σφακτηρία οι ἐπὶλεκτοι των Σπαρτιατῶν παραδόθηκαν στους Αθηναίους, και οι ἄρχοντες στην Σπάρτη τους ἀφαίρεσαν τα πολιτικά τους δικαιώματα (Θουκ. 5,34,2). Το 371 π.Χ. στην μάχη των Λεύκτρων πολλοὶ Σπαρτιάτες δειλίασαν, και υποχώρησαν στην μάχη, και αὐτούς τους ὀνόμασαν τρέσαντες (=αὐτοὶ που ἔτρεμαν ἀπὸ τον φόβο τους, Πλούταρχ. Αἰησίλ. 30, 2-6). Υπήρχε ἐπίσης και νόμος στην Σπάρτη, που τιμωροῦσε με θάνατο τους λιποτάκτες (Λυκούρ. Κατὰ Λεωκρ. 129 νόμον γὰρ ἔθεντο περὶ ἀπάντων τῶν μὴ ἑελόντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν). Ὅλες αὐτὰ δείχνουν ὅτι ο κώδικας αὐτὸς τιμῆς του Λυκούργου δεν εἶχε ἐμπεδοθεῖ

απολύτως από τους Σπαρτιάτες. **ἐπισκοπῶν:** εἰ ἐπισκοποῖ, εὐροὶ ἄν. Υποθετική μετοχή για την υπόθεση της απλής σκέψης. **μείους:** μείονας, με το ἀποθνήσκοντας ως κατηγορούμενο του αποτελέσματος, 'είναι δυνατόν να θρει κάποιους να πεθαίνουν όντας λιγότεροι' = ώστε μείους εἶναι. **ἀποθνήσκοντας:** ἀναρθρη μετοχή συνημμένη από το εννοούμενο αντικ. του ἄν εὐροὶ, 'τινάς', ως κατηγ. μετοχή. **τούτων:** 'τῶν αἰρουμένων τὸν καλὸν θάνατον', με το μείους ως γενική διαιρετική, 'ώστε να υπάρχουν λιγότερες απώλειες ανάμεσα σ' αυτούς', δηλ. εκείνους που επιλέγουν να πεθάνουν ἔνδοξα, και οι οποίοι τελικά επιβιώνουν περισσότερο. **<ἦ> τῶν αἰρουμένων ἀποχωρεῖν:** 'σε σύγκριση με τις απώλειες που υπάρχουν ανάμεσα σ' εκείνους που επιλέγουν να υποχωρήσουν', δηλ. όσοι επιλέγουν την υποχώρηση τελικά δεν επιβιώνουν. Δεύτερος όρος συγκρίσεως. Αυτό που συγκρίνεται είναι οι δύο γενικές διαιρετικές. Η άποψη πως όσοι μένουν, αντιστέκονται στον εχθρό και πολεμούν με θάρρος έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιζήσουν, σε σχέση με εκείνους που δειλιάζουν και προσέχουν μη σκοτωθούν, απαντά και στον Όμηρο 'αἰδομένων ἀνδρῶν πλεονες σοοὶ ἢ ἐπέφανται, / φευγόντων δ' οὔτ' ἄρ' κλέος ὄρνυται οὔτε τις ἀλκή = όταν οι ἄνδρες έχουν αἴσθηση ευθύνης στην μάχη, οι πιο πολλοὶ σώζονται / ενώ όσοι επιλέγουν να υποχωρήσουν δεν κερδίζουν ούτε δόξα, ούτε δύναμη, *Ιλ. 5,532-3*'. **ὡς τάληθές εἶπεῖν:** παρενθετική κύρια πρόταση με χρήση απόλυτη του απαρεμφάτου, 'και για να πούμε την αλήθεια', Ξεν. Οικον. 12,19 'ὡς συντόμως εἶπεῖν = και για να μιλήσω με συντομία', Ξεν. Ανάβ.3,1,38 'ὡς συνελόντι εἶπεῖν = και για να μιλήσω γι' αυτόν που θέλει συγκεντρωτικά'. **ἔπεται τῇ ἀρετῇ τὸ σῶζεσθαι:** η σωστή σειρά: 'τὸ σῶζεσθαι ἔπεται τῇ ἀρετῇ = η σωτηρία ακολουθεῖ την ἀρετή', πράγμα που σημαίνει ότι ἡ ἀρετὴ εἶναι το αἶτιο, και τὸ σῶζεσθαι εἶναι το αποτέλεσμα. **καὶ γὰρ ῥῶων:** ἡ ἀρετὴ ἐστὶ, διότι προϋποθέτει ἓνα προσχεδιάσμα των ενεργειών μας, ὁπότε μας βγάζει από τον κόπο να σκεφτόμαστε εκείνη την στιγμή λύσεις. **εὐκλεία ἔπεται τῇ ἀρετῇ:** ἡ ἀρετὴ εἶναι το αἶτιο, και ἡ εὐκλεία το αποτέλεσμα. **ἐπὶ κλησὶν ἔχει:** 'καταγγέλλεται μόνο δια λόγου – εκτίθεται'. **ἀγοράζει:** ἀγοράζω = συχνάζω στην αγορά. **διαιρουμένων <τῶν Λακεδαιμονίων> τοὺς ἀντισφαιριοῦντας:** 'και όταν οι Σπαρτιάτες χωρίζαν δύο ομάδες για αγώνα πάλης', Γενική απόλυτη, χρονική μετοχή με ενν. υποκείμενο τῶν Λακεδαιμονίων: οἱ ἀντισφαιριοῦντες = αυτοὶ που ἦσαν χωρισμένοι σε δύο ομάδες, για να αγωνισθoύν με μία σφαίρα (μπάλα). Σίγουρα πρόκειται για ἓνα αγώνισμα στην Σπάρτη, για το οποίο δεν έχουμε σαφὴς γνώση. Υπάρχει ὁμως μία μικρὴ πληροφόρηση γι' αυτό από τον Λουκιανό, που ἔζησε στο πρώτο μισό του 2^{ου} μ.Χ. αἰώνα. Σε ἓνα ἔργο του, που κι αυτό ὁπως και τα υπόλοιπα, εἶναι γραμμένο σε μορφή διαλόγου, ο Σόλων δίνει συμβουλές στον Ἀνάχαρσι, και φτάνοντας στο σημείο της περιγραφῆς της ζωῆς στην Σπάρτη του λέει: ' μέμνησο ἣν ποτε καὶ εἰς Λακεδαίμονα ἔλθης, μὴ καταγελάσαι μηδὲ οἷεσθαι μάτην πονεῖν αὐτούς, ὁπότεν ἣ σφαίρας πέρι ἐν τῷ θεάτρῳ συμπεσόντες παίωσιν ἀλλήλους, Λουκιανός, Ἀνάχαρσις, 38'. Από την περιγραφή που κάνει ο Σόλων φαίνεται πως πρόκειται για αγώνισμα με μία μπάλα, στην διάρκεια του οποίου χτυπούσαν ο ἓνας τον ἄλλον (παίωσιν ἀλλήλους). **ἀχώριστος περιγίγνεται:** ὁ κακός: ἀχώριστος = ο δειλός δεν καταχωρίζεται σε καμία ομάδα. **εἰς τὰς ἐπονειδίστους χώρας:** 'στις περιοχές εκείνες που επιφέρουν ὄνειδος μεγάλο σ' ὅσους μένουν εκεί', δηλ. στις περιοχές των δούλων ἢ των εποίκων, ἀρα στην οὐσία ο Σπαρτιάτης αὐτός χάνει τα πολιτικά του δικαιώματα. **παραχωρητέον αὐτῷ:** <ἐστὶ> ρηματικό σε υποχρεωτική ἀπρόσωπη σύνταξη: 'πρέπει να γίνει μία υποχώρηση στον δρόμο από τον δειλὸ Σπαρτιάτη', δηλ. ο δειλός να κάνει χώρο να περάσει ο ἄλλος· (παραχωρῶ τινί = κάνω χώρο να περάσει κάποιος)· παραχωρητέον αιτιατ. ενικ. ουδετέρου γένους. αὐτῷ = τῷ δειλῷ, δοτική του ποιητικού αἰτίου. Όταν ἓνα ρηματικό προέρχεται από ρῆμα το οποίο στην ενεργητική φωνὴ συντάσσεται με αιτιατική πτώση, τότε το ρηματικό μπορεί να συνταχθεῖ είτε προσωπικά, είτε ἀπρόσωπα. Αν ὁμως το ρῆμα του ρηματικού επιθέτου στην ενεργητική φωνὴ συντάσσεται με γενική ἢ δοτική, ἢ ἀπολύτως, τότε υποχρεωτικά το ρηματικό συντάσσεται ἀπρόσωπα. **ὑπαναστατέον:** <ἐστὶ αὐτῷ> ρηματικό επίθετο σε αιτιατ. ενικ. ουδετέρου του ὑπανίσταμαι τινί = σηκώνομαι ἐνώπιον κάποιου προς ἔνδειξη σεβασμοῦ· το ρηματικό σε υποχρεωτική παθητική σύνταξη, διότι το ρῆμα απαντά μόνο στην παθητική φωνή. **τὰς κόρας θρεπτέον:** <ἐστὶ αὐτῷ> ρηματικό αιτιατ. ενικ. ουδετέρου

σε προαιρετική παθητική σύνταξη, διότι το ρήμα στην ενεργητική φωνή συντάσσεται με αιτιατική πτώση, θρέφω τινά, οπότε θα μπορούσε και ως αἰ κόραι θρεπτέαι εἰσὶ <αὐτῶ>. **τῆς ἀνανδρίας αἰτίαν ὑφεκτέον ταύταις** <ἐστί>: δηλ. ταῖς κόραις: *‘πρέπει να γίνει από αυτές τις ανύπανδρες κόρες μία αντιμετώπιση της κατηγορίας της ανανδρίας’*, δηλ. πρέπει να αντιμετωπίσουν την κατηγορία του να μείνουν χωρίς άνδρα σύζυγο· ρηματικό ουδετ. ενικού σε προαιρετική απρόσωπη σύνταξη, διότι το ρήμα στην ενεργητική συντάσσεται με αιτιατική, ὑπέχω αἰτίαν τινός = *αντιμετωπίζω την κατηγορία για κάτι*. Θα μπορούσε και αἰτία ἀνανδρίας ὑφεκτέα <ἐστί>. Η γενική τῆς ἀνανδρίας είναι *επεξηγηματική*. Γενική επεξηγηματική έχουμε όταν η γενική πτώση μπορεί να γίνει ονομαστική, και η προσδιοριζόμενη λέξη (εδώ η αιτιατ. αἰτίαν) να γίνει κατηγορούμενο, ὑπέχω αἰτίαν ἀνανδρίας = ἡ ἀνανδρία αἰτία (=κατηγορία) ἐστί’. **γυναικός**: με το κενήν ως γενική διαιρετική υπό την έννοια πως *‘το σπίτι του δειλού δεν θα έχει καμία από τις γυναίκες της Σπάρτης’*, την οποία για λόγους κατανόησης την λένε και *του περιεχομένου*. **κενήν**: ὥστε κενήν εἶναι, κατηγορούμενο του αποτελέσματος. **ἐστίαν [οὔ] περιοπτέον**: <ἐστί αὐτῶ>: το [οὔ] πρέπει να διαγραφεί ως λανθασμένη μεταγενέστερη προσθήκη. Το ρηματικό αιτιατική ενικ. ουδετέρου γένους σε προαιρετική παθητική σύνταξη, διότι το αντίστοιχο ενεργητικό ρήμα συντάσσεται με αιτιατική, περιορῶ τὴν ἐστίαν κενήν = *αδιαφορῶ, αφήνω το σπίτι μου να είναι άδειο*. Θα μπορούσε και *‘γυναικὸς δὲ κενὴ ἐστία περιοπτέα <ἐστί> αὐτῶ’*. **τούτου ζημίαν ἀποτειστέον**: <ἐστί αὐτῶ>: ρηματικό ουδετ. ενικού αριθμού σε προαιρετική σύνταξη, το ρήμα στην ενεργητική ἀποτίνω (ἢ καὶ ἀποτείω) ζημίαν τινός = *πληρώνω φόρο εξ αιτίας κάποιου παραπτώματος*. Η αιτιατική αντικείμενο, και η γενική της αιτίας. **λιπαρόν δὲ οὐ πλανητέον** <ἐστί αὐτῶ>: *‘δεν επιτρέπεται να γίνεται από αυτόν μια περιπλάνηση ιδιαιτέρως επιδεικτική’*. *Λιπαρός, -ά, ὄν = ο περιβεβλημένος με λάδι γυμναστηρίου*, δηλ. εν προκειμένω ο καλλωπισμένος· εδώ το λιπαρόν ἐπίθετο σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού με το επίσης ουδέτερο ενικού πλανητέον σε θέση κατηγορουμένου του αποτελέσματος: οὐκ ἔστι αὐτῶ γενέσθαι πλάνημα λιπαρόν = *‘δεν επιτρέπεται σ’ αυτόν να γίνει μία περιδιάβαση τέτοια που να είναι – ὥστε να είναι επιδεικτικά καλλωπισμένη’*, όπου το ἐπίθετο χαρακτηρίζει την πράξη ἀντί του προσώπου που την εκτελεί. Το ρηματικό σε υποχρεωτική παθητική σύνταξη. Ο τρόπος ἀμφίσεως και ἐνδυσσης των αποδεδειγμένα δειλῶν και φυγόντων ἐν πολέμῳ μέσα στην Σπάρτη δίνεται σε πληρέστερη περιγραφή ἀπὸ τον Πλούταρχο: *‘παίει δὲ ὁ βουλέμος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων. οἱ δὲ καρτεροῦσι περιϊόντες ἀύχμηροί καὶ ταπεινοί, τρίβωνάς τε προσερραμμένους χρώματος βαπτοῦ φοροῦσι, καὶ ξυρῶνται μέρος τῆς ὑπῆνης, μέρος δὲ τρέφουσι, Πλούτ. Ἀγισίλ. 30,3’*. **οὐδὲ μιμητέον**: <ἐστί αὐτῶ>: *‘οὔτε πάλι πρέπει να γίνεται ἀπὸ τον δειλὸ μία μίμηση ἀνθρώπων που δεν ἔχουν ποτὲ υποπέσει σε παραπτώματα’*, δηλ. οι δειλοὶ ἀπαγορεύεται να κάνουν ὅ,τι κάνουν και οι υπόλοιποι Σπαρτιάτες. Τα ρηματικό σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού αιτιατική πτώση για την ἀπρόσωπη σύνταξη, που θα μπορούσε ὅμως να ἦταν και προσωπική, διότι το ενεργητικό μιμοῦμαι τινά, και γι’ αὐτό και ως: οὐδὲ μιμητέοι εἰσὶ αὐτῶ οἱ ἀνέγκλητοι. **ἥ**: διαζευκτικός *‘εἰδάλλως, σε διαφορετική περίπτωση’*. **πληγὰς ληπτέον**: <ἐστί αὐτῶ>: ρηματικό ουδετέρου γένους ενικού αριθμού σε προαιρετική ἀπρόσωπη σύνταξη, διότι ο ενεργητικὸς τύπο συντάσσεται με αιτιατική λαμβάνω τι, και γι’ αὐτό θα μπορούσε και ως ἡ πληγαὶ ὑπὸ τῶν ἀμεινόνων ληπτέαι <εἰσὶ>. Η αιτιατική πληγὰς ἀντικείμενο στο ληπτέον. **τοιαύτης ἀτιμίας ἐπικειμένης**: γενική ἀπόλυτη αιτιολογική μετοχή. **οὐδέν**: επιρρηματικά, *‘καθόλου δεν απορῶ’*. **θάνατον**: ἀντικείμενο στο ἐναρθρο ἀπαρέμφατο. **ἀντὶ τοῦ βίου**: ἐμπρόθ. Προσδιορισμός της αντικατάστασης. **ἀτίμου, ἐπονειδίστου**: ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοί, *‘ἀντὶ για μια ζωὴ η οποία αποδεδειγμένα εἶναι και στερημένη ἀπὸ τιμές και γεμάτη ἀπὸ ντροπὴ’*.